

# Абдулла Шаиг һаггында дәйәрли әсәр

Азәрбайчан ССР Әдләр Академиясы Әзиз Мир Әһмәдовун гөчәман мөәллим вә әдәбияты Абдулла Шаиг Талыбзадә һаггында яздыгы монографиясыны чапдан бурашмышдыр. Он ики фәслидән ибарәт олан бу илк әлми әсәр охучулар тәрәфиңдән бөйүк рәғбәтлә гаршыланмышдыр.

«Күрүн сәһһиндә» сәрләвһәсилә бәшләян бу әсәрин биринчи фәслиндә мөәллиф бизи А. Шаигин доғуздугу Тбилиси шәһәри, язычыны ата-анасы вә ушагыг һаяты илә таныш әдир.

Икинчи фәслдә охучулар А. Шаигин кечирдийи мәктәб илләри вә онун илк гәләм төчрүбәләри илә таныш олулар.

Китабын үчүнчү фәслиндә «Чаван мөәллим» башлығы алтында 1900-чү илдә Мирзә Абдулланын бөйүк чәтинликдән сонра мөәллимлик фәзлийәтинә башламышын вә бу сәһәдә она Н. Нәримановун көмәкливиндән бәһс олулар. Дордүнчү фәслдә охучу 1905-чи ил ингилабындан руһланан, ләкин һәлә ингилабын һәгиги мәһийәтинин дәрәк әтмәйән Шаигин гәзәб-ли, үсянкар, бә'зән үмидсиз шәһрәләр илә таныш олар. «Үч дост, үч шаир» башлығы (бешинчи фәсл) алтында верилмиш материалларда Шаигин Сабир вә Сәһһәт-лә достлуғундан данышылар. Алтынчы фәслдә «Мәктүб етишмәди», «Әсримишин гәбраманлары» вә «Көч» әсәрләри гыса сурәтдә тәһлил әдиләр.

Китабын еддинчи фәсли «Ушағларын сөвмилиси» сәрләвһәси алтында А. Шаигин ушағлар һаггында яздыгы бир сыра әсәрләрә һәср әдилмишдыр. Бурада «Көзәл баһар» п'әси нясбәтән кениш тәһлил әдиләр. Мүәллиф һаггы олараг көстәрир ки, бу әсәр «...азадлығ уғрунда мүбаризәләрин гәләбәсинә инам, ингилабын опти-мизм ифадә әтмәк мә'насында хүсуси гиймәтә малик иди». Бу фәслдә һәмчинин чох дүзкүн олараг «Үрәк тикмәк вә яхуд гурбан байрамы» (1913) вә «Чобан» (1913) әсәрләринин идея нөгсанлары тәһ-гид әдиләр.

А. Шаигин тәрчүмәчилик фәзлийәтинә анд мә'лумат VIII фәслдә вериләр. Бурадан айдын олар ки, Шаиг рус әдәбияты илә чидди марағланмыш вә Крыловун бир чох тәһсилләринин Азәрбайчан дилинә тәрчүмә әтмишдыр. Доғуз, он вә он биринчи фәсл-ләрдә Шаигин совет дөрвүндәки педагожи вә язычылык фәзлийәтиндән данышы-лар.

«Фәрәһли илләр» фәслиндә (доғузунчу фәсл) Шаигин Азәрбайчан халгына сося-лият ингилабынын бәш әтдийи зәш-бәхт һаята күнасибәтиндән бәһс олулар.

Китабын сон 12-чи фәслиндә «Ачы вә ширин хатирәләр» сәрләвһәси алтында Шаигин «Көһнә дуня» ады хатиратын-дан бәһс олулар.

Әзиз Мир Әһмәдовун бу әсәри А. Ша-игин һәят вә ярадычылыгы һаггында зәң-кин мә'лумат вериләр. Китабын гиймәтли чәһәтләриндән бири дә орада Шаигин пе-дагожи фәзлийәтинә кениш ер верилмә-сидир.

Китабда кәтирилән сәһәдән мә'лум олар ки, һәлә 40 ил бундан әввәл (1916-чы илдә) А. Шаиг Бақыда мәктәбәгәдәр яшлы ушағларын тәрбийәси гайгысына галмыш вә ушағ бағчасы ачмағ үчүн ерли һөку-мәтә мүрачидәт әтмишди. Онун бу һәчиб әрзәсу чар мә'мурлары тәрәфиндән рәғ-бәтлә гаршыланмамышдыр.

Китабда А. Шаигин педагожи фәзлий-әтиндән бәһс әдиләркән көстәрилар ки, онун «Нүмунә мәктәби»ндәки фәзлийәти хүсуси әһәмийәтә маликдир.

Ләкин гейд әтмәк ләзымдыр ки, Әзиз Мир Әһмәдов йолдан «Нүмунә мәктәби»н-дән данышаркән әсәрдә бир гәдәр дола-шыгыгә йол вермишдыр.

О языр ки: «Ингилабдән сонра «Нү-мунә мәктәби» әсәсли сурәтдә мөһкәм-ләнди, кенишләнди» (сәһ. 95). Әввәлән гейд әтмәк ләзымдыр ки, 1920-чи ил Ап-рел ингилабындан әввәл һеч бир «Нүму-нә мәктәби» олмамышдыр. О заман (1919—1920-чи дәрә илиндә) Бақы биринчи реални мәктәбинин 49 рус синфи ичәр-синдә ялынз бирчә «милли синиф» (III синиф) вар иди ки, онун да синиф рәһ-бәри А. Шаиг иди. 1920—1921-чи дәрә илиндә һәмин «милли синиф» башда ол-мағла ики дәрәчәли зәһмәт мәктәби тош-кил әдилмишди. 1922—1923-чү дәрә илиндә һәмин мәктәбә «нүмунә», даһа сонра исә «Шаиг нүмунә мәктәби» ады верилди.

Н. Нәримановун «Нүмунә мәктәби»нә хүсуси гайгы бәсләмәси дә китабда өз әк-сини тапмамышдыр. Яхшы оларды ки, 1922-чи илдә Н. Нәримановун шәхсән А. Шаигин дәрсинә колиб гулағ асмасы вә онун 1924-чү илин майында «Нүмунә мәктәби»нин илк бурачылышына һәср әдилмиш тәнтәнәли ичләсдакы чыхышы көстәрилә иди.

Китабын үмүмийәтлә айдын вә сәлис бир дилдә азылмасына бәхмәярағ, орада бә'зи агыр ифәдәләрә дә йол верилмиш-дыр.

Бу чү'н нөгсанларына бәхмәярағ, Әзиз Мир Әһмәдов йолдашың яздыгы «Абдулла Шаиг» монографиясы әдәбийәтшүнәсли-ғымыз үчүн дәйәрән бир һәдһийәдир.

РӘМЗИ ЙҮЗБАШЕВ.